

רב שמחל על כבודו – כבודו מחול?!!

אורי ביר

"והי הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם, ללכת יומם ולילה" (שמות י"ג, כ"א).

"א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא האב שמחל על כבודו מחול, הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ורב יוסף אמר אפיי הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול שנא' והי הולך לפניהם..." (קידושין ל"ב).

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה¹ וכן השו"ע ביו"ד² פוסקים שהרב שמחל על כבודו מחול, אולם אע"פ שמחל חייב התלמיד להדרו אפיי בשעה שמחל – ז"א שהרשות היא ביד הרב אבל על התלמיד נשאר תמיד החובה על כיבוד הרב והידורו במקצת. צריך לברר מהו החיוב הגדול של כבוד רב שעליו המשנה במס' אבות³ אומרת "ומורא רבך כמורא שמים". בנוסף לזה ידועה ההלכה וכך פוסקים הרמב"ם⁴ והשו"ע⁵ שמצווה בכיבוד רבו יותר מכיבוד אביו שרבו מביאו לעוה"ב ואביו אינו מביאו אלא לעוה"ז בלבד (בשעה שאין אביו מלמדו). יש צורך להבין מהו תפקידו הגדול של הרב.

ר' חיים שמואלביץ בספרו⁶ מביא את הגמ' בסנהדרין "ת"ר כשחלה ר' אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו...נענה רבי טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב, נענה ר' יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל החמה, שגלגל החמה בעוה"ז...נענה ר"א בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב". לכאורה, הרי אין קיום לעולם כלל ללא גשם, חמה, אב ואם ואיך אמרו זאת? אלא עלינו להבין ולדעת כי הרב נצרך לישראל יותר מאלו כי הוא יסוד החיים בעוה"ז ובעוה"ב. המשמעות של שלושת דברים אלו (גשם, חמה, אב ואם) הם עקרון הצמיחה, כי ללא גשם אין צמיחה וכן החמה וכן ההורים, לפי זה ק"ו הרב.

חוץ מעקרון הצמיחה בשביל מה צריך רב? המהר"ל על מסכת אבות⁷ אומר שהצורך לרב הוא בכדי להוציא מידי האדם ספקות שיש לו, וגם אם הרב אינו ראוי אלא לאותו דבר הנלמד, אפיי הכי "עשה לך רב". חוץ מלימוד התורה ישנה עוד דרך שבה אפשר וצריך ללמוד את הדברים. ר' יחזקאל לוינשטיין בספרו⁸ אומר, מדוע גדל שימושה יותר מלימודה, מפני שתכלית התורה לחנך את האדם ובודאי שע"י שימושה יוכל ביתר שאת לחנך את עצמו, בעת שעומד ומשמש ורואה היאך פועל רבו שכבר חניך את עצמו, יש לו אפשרות ללמוד דרכי החינוך. כי חכמה רבה דרושה לעבודה זו, ומשום הכי אינה מספקת תלמוד תורה לבד וצריך גם לשימוש של תורה". יכולים אנו ללמוד גודל השימוש מכמה דוגמאות, במדבר רבה (כ"א, י"ד) בפרשת בנות

צלופחד לאחר שפנו אל משה, פנה מרע"ה לקב"ה וביקש שבניו ירשו אותו כמו שבנות צלופחד ירשו את אביהם, אמר לו הקב"ה: "...בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך הוא היה מסדר את הספסלים...כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד את שכרו". – שואל ר' יחזקאל האם בניו של משה לא למדו תורה? הרי בודאי למדו, אלא מכיון שלא שרתו את משה ולא סדרו את הספסלים בבית הועד הגדירו אותם חז"ל שלא עסקו בתורה. וכן כמו שמביא התוס' בכתובות (י"ז.) שרבי עקיבא ביטל את שימוש רבותיו בגלל מת מצוה, (והרי ידוע שמת מצוה דוחה ת"ת) ואמרו לו שכל פסיעה ופסיעה כאילו שפכו דם נקי" – בגלל שמנע מעצמו באותו זמן שימוש תלמידי חכמים.

וכן נאמר על אלישע כאשר יהושפט חיפש נביא לה' "...ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו"¹², היינו אולי מצפים שיהיה כתוב כאן אשר למד מאליהו, נאמר כאן בדוקא אשר יצק להראות את השימוש הגדול והכבוד שחלק לאליהו.

כבודו של הרב נובע מן השמים מפני שבעצם הרב אינו אלא "צינור" המעביר את התורה מהקב"ה לתלמיד, כמו שמביא ר' חיים שמואלביץ,⁹ (למרות שכולם קיבלו את התורה מהקב"ה במעמד הר סיני). ואם בעצם הרב הוא זה שמחבר בין התלמיד לבין הקב"ה אז כבודו צריך להיות כמו כבוד שמים וכעת מובן האמור במס' אבות³ "ומורא רבך כמורא שמים". ועוד צריך להוסיף ולהבין שבעצם הכבוד שבאים ונותנים לרב אין הוא הכבוד שלו אלא כבודה של תורה. שמצאנו כמה תנאים ואמוראים שלא מחלו לתלמידיהם (ר' אליעזר לר' עקיבא, ר' יוחנן לריש לקיש) ותמוה הרי אמרו חז"ל "כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה" (שבת קמ"ט:). מסביר ר' חיים¹⁰ שהחומרא של הפגיעה בכבוד רב אינה משום כבוד הרב, אלא עיקרה הוא בכך שהיא גורמת לביטול כח השפעת הרב בישראל, וכאשר אינם נשמרים ונוזהרים בכבודם הרי זה כאילו אין להם חכמים וזקנים כלל, שכל מעלת קיומם הוא אך כשנשמעים להם ונוזהרים בכבודם.

מגדיל בהערכתו הוא רבי עקיבא שממשיל את ישראל לעוף השמים, מה העוף אינו יכול לעוף ללא כנפים כך ישראל אינם יכולים לעשות כלום בלי זקניהם (ויקרא רבה י"א, י"ח). אולם גם לרב יש את דרכו להקניית התורה, וכיום הדור צריך את "ירידת" הרב אליו בכדי שקול התורה ישמע אולם דוקא בגלל נקודה זו התלמיד צריך להזהר בכבודו, ואל לו לשכוח את חשיבות רבו ואת המסר שהוא מוסר לו שהוא בעצם מסר אלוקי, שבו אסור לו לפגוע. וכן אומר ר' חיים שאדם צריך לבחור לו רב שממנו הוא ילמד – "...אלא על כורחך מוכח שאפ"י מן התורה אי אפשר ללמוד מעצמו, אלא דוקא מפי הרב, ומפי רבו השייך לו, ממנו אפשר לקבל ולא מזולתו". ועל זה מדבר ג"כ המהר"ל בנתיב התורה (עיי"ש). אך כבוד התורה וכבוד רב נשאר גם באלו אשר הוא איננו לומד מהם.

הרמב"ם¹ והשו"ע² פסקו שרב שמחל על כבודו, כבודו מחול. אמנם הרב יכול למחול על הכבוד האישי והעצמי שלו אולם ראינו שלא בידו הוא למחול על כבוד התורה, כבוד שמים, כי אם לא כן הרי ר' אליעזר היה מוחל לר' עקיבא וכן ר' יוחנן לריש לקיש, וצריך לשים לב לסיוס דיבריהם בהלכה שם: "ואע"פ שמחל, חייב התלמיד להדרו אפילו בשעה שמחל".

וכן אל לנו לאמר שאין לנו רב כזה היום" "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה" כי ע"ז נאמר "ובאת אל הכהנים הלויים או אל השופט אשר יהיה בימים ההם".

ועל ידי כבוד התורה וכבוד לומדי התורה יהי רצון שנזכה לריבוי קול התורה, ובזכות זה נשמע קול מבשר ואומר: ובא לציון גואל.

-
1. רמב"ם הלי ת"ת פ"ה הלי י"א.
  2. שו"ע יו"ד סימן רמ"ב סעיף ל"ב.
  3. אבות פ"ד מ"ב.
  4. רמב"ם שם הלי"א.
  5. שו"ע שם סעיף א'.
  6. שיחות מוסר מאמר י"ט, ל"א.
  7. מהר"ל דרך החיים פ"א משנה ו', ט"ז.
  8. אור יחזקאל ח"ה עמ' מ"ז.
  9. ש"מ מאמר כ"ג, ל"א.
  10. ש"מ מאמר י"ג, ל"ג.
  11. ש"מ מאמר י', ל"ב.
  12. מלכים ב' פרק ג' פס' י"א.

